

## МЕТОДИ АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ У ЗВО: СУЧАСНІ ТРЕНДИ

### METHODS OF LEARNING ACTIVATION IN HIGH SCHOOLS: CURRENT TRENDS

У статті обґрунтовується необхідність використання активізації навчання у закладах вищої освіти (ЗВО). Визначено, що сьогодні ЗВО повинен прищеплювати інтерес до отримання знань, формувати прагнення студентів навчатися протягом усього життя, усіма сучасними засобами та методами розвивати комунікативні навички, вчити студентів ставити проблеми та вирішувати їх самостійно й у команді. Викладачі, в свою чергу, мають виконувати головну мету навчання – забезпечення умов для якісної освіти студентів у відповідності з їхніми індивідуальними нахилами, можливостями, здібностями та потребами, забезпечення професійної орієнтації студентів на майбутню діяльність. Встановлено, що необхідно більше уваги приділяти залученню здобувачів освіти до різних форм і методів навчальної діяльності на занятті та позааудиторний час, використання на заняттях наочності, елементів інноваційних технологій, залучення здібних студентів до науково-дослідницької діяльності, оскільки це розширює їх пізнавально-творчі комунікативні можливості. Постійна робота мислення веде до розвитку самостійності того, хто навчається, внаслідок чого відбувається плідна робота над виявленням особистих здібностей, нахилів, способів вирішення навчальних завдань, а також до розвитку комунікативної компетенції та активізації студентів.

Для активізації навчальної діяльності студентів потрібно змінити діяльність самого викладача з тим, щоб застосування такого змісту, методів, форм, прийомів та засобів навчання сприяло підвищенню пізнавального інтересу, творчості, активності та самостійності у здобуванні знань, формуванні вміння та навичок, професійної компетентності майбутнього фахівця. Ця проблема заставляє педагогів так організувати освітній процес, щоб досягти високої мотивації до вивчення предмету, постійно підвищуючи якість знань з предмету, формувати у здобувачів освіти вміння самостійно набувати необхідних знань, виділяти першочергове, розвивати та вдосконалювати розумові здібності.

Визначено роль здобувача та викладача ЗВО у навчально – освітньому процесі. Дано рекомендації стосовно впровадження активних форм та методів у навчальний процес. Розібрано деякі з основних методів активного навчання, сучасні тренди, котрі допоможуть у ефективному виконанні навчально – освітніх завдань у ЗВО. Зроблено аналіз основних дидактично-виховних наслідків використання активних методів навчання.

**Ключові слова:** активні методи, інтерактивні методи, інновації, навчання, заклади вищої освіти, сучасні тренди.

The article justifies the necessity of using the activation of learning in institutions of higher education (HEIs). It was determined that today higher education institutions should instill interest in acquiring knowledge, form students' desire to learn throughout their lives, develop communication skills using all modern means and methods, teach students to pose problems and solve them independently and in a team. Teachers, in turn, must fulfill the main goal of education - providing conditions for quality education of students in accordance with their individual inclinations, capabilities, abilities and needs, ensuring professional orientation of students for future activities. It has been established that it is necessary to pay more attention to the involvement of education seekers in various forms and methods of educational activities in class and extracurricular time, the use of visualization in classes, elements of innovative technologies, the involvement of capable students in scientific and research activities, as this expands their cognitive and creative communication capabilities. The constant work of thinking leads to the development of the student's independence, as a result of which there is fruitful work on the identification of personal abilities, inclinations, methods of solving educational tasks, as well as the development of communicative competence and activation of students.

In order to activate the educational activity of students, it is necessary to change the activity of the teacher himself so that the use of such content, methods, forms, techniques and means of learning contributes to the increase of cognitive interest, creativity, activity and independence in acquiring knowledge, forming abilities and skills, professional competence of the future specialist. This problem forces teachers to organize the educational process in such a way as to achieve high motivation to study the subject, constantly improving the quality of knowledge of the subject, to form in students of education the ability to independently acquire the necessary knowledge, to prioritize, develop and improve mental abilities.

The role of the acquirer and teacher of higher education in the educational process is determined. Recommendations are given regarding the implementation of active forms and methods in the educational process. Some of the main methods of active learning, modern trends, which will help in the effective performance of educational tasks in higher education institutions, have been analyzed. An analysis of the main didactic and educational consequences of the use of active learning methods was made.

**Key words:** active methods, interactive methods, innovations, training, higher education institutions, modern trends.

УДК 378.147

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2022/54.1.28>

Гула Л.В.,

асистент кафедри методики професійного навчання  
Миколаївського національного аграрного університету

#### Постановка проблеми у загальному вигляді.

Гармонізація вищої освіти в Україні та її розвиток буде здійснюватися за принципами відповідно до європейських вимог ЗВО. А це, насамперед, пріоритетне запровадження саме інноваційного розвитку освіти та науки. Адже відомо, що цей

шлях розвитку нашого суспільства можна забезпечити, шляхом формування покоління людей, котрі мислять та працюють згідно інновацій. Причому, центральна увага приділятиметься розвитку особистості, її культурологічній та комунікативній підготовленості, вміння самостійно здобувати та

розвивати знання, формувати соціальні та інформаційні навички.

Навчально – освітні процеси, котрі відбуваються зараз в Україні, потребують високого рівня підготовки кваліфікованих педагогів різної спеціальності. Примінення активних форм та методів навчання у викладанні фахових та педагогічних дисциплін обумовлено низкою таких причин: претенденти на освіту мусять не тільки отримати відповідні знання, але й уміти примінити їх на практиці. Такі форми навчально – освітнього процесу, як "ділові ігри", "круглі столи", "кейс-метод", «фасилітація» "сторітеллінг", "скрайбінг" значно активізують освітній процес.

Вони позитивно впливають на активну взаємодію студентів та педагогів. Для поліпшення та активізації навчально – освітнього процесу у ЗВО суттєве значення має знання та облік тих особливостей навчання, котрі зумовлюють необхідність зміни стереотипів у студентів до навчальної роботи, що склалися в закладі загальної середньої освіти, та озброєння їх новими вміннями та навичками освітньої діяльності [3, с. 152].

#### **Аналіз останніх досліджень і публікацій.**

Генерування активного навчання

студентів – один із прийомів розвитку пізнавальної діяльності. Примінення на практиці розвивального та проблемного навчання призвело до виникнення

методів, які дістали назву "активні". Помітний внесок у розвиток активних методів навчання здійснили І. Дичковська, Л. Гурч, А. Астахова, Лернер М. Леві. Різноманітні засоби активізації пізнавальної діяльності було обґрунтовано в працях багатьох українських педагогів, зокрема О. Білецького, Б. Грінченка, О. Музиченка, О. Потєбні, В. Помогайби, С. Русової та ін. Але так як дані дослідження з цієї проблематики велися в основному спираючись на матеріали шкільного навчання, значною мірою ускладнило впровадження активних методів у ЗВО, через те що була потрібна певна адаптація для теорії активних методів до дидактичного процесу вишів.

Зазначимо, що І. Дичковська у своїх працях не лише вказала на необхідність використання активних методів у всіх видах навчально – освітньої діяльності здобувачів освіти, а й ввела поняття діалогічного проблемного навчання як найбільш повно передає сутність процесів спільної діяльності викладачів та студентів, а також їхньої взаємної активності в рамках суб'єкт-суб'єктивних відносин [4, с. 44].

Відмінність активного навчання від звичайного відрізняється рядом особливостей, до яких відноситься активізація конімукативної діяльності здобувачів освіти шляхом формування відповідних умов, які сприяють цій активізації незалежно від їх бажання.

**Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми.** З метою активізації пізнавальної навчальної діяльності педагог має проводити заняття так, щоб усі студенти були задіяні у напруженій творчій роботі, відшукуючи правильні та точні рішення. Кожен здобувач освіти повинен отримати можливість розкритися, виявити свої здібності, тому при розробці плану занять та індивідуальних завдань викладач має враховувати підготовку та інтереси кожного здобувача вищої освіти. Викладач при цьому сам виступатиме в ролі консультанта, який слідкуватиме за роботою студента та здатен надавати необхідну педагогічно виправдану допомогу, при цьому не пригнічуючи самостійність та ініціативу самого здобувача освіти.

Навчання – процес двосторонній, а тому його якість залежить і від дидактичної досконалості роботи викладачів та від ставлення студентів до освітнього процесу навчання, до рівня їх пізнавальної діяльності. Достатньо високий науковий зміст та методична майстерність педагога, поєднана з вправним стимулюванням активізації пізнавальної діяльності студентів – основа міцного та глибокого засвоєння нового навчального матеріалу. Стимулом активізації пізнавальної діяльності здобувачів освіти виступають такі психологічні чинники, як необхідність знань, зацікавленість до навчання та творче захоплення.

**Мета статті** - визначення найефективніших засобів активізації пізнавальної діяльності студентів, яка б враховувала специфіку цієї форми організації навчання в сучасних ЗВО.

**Виклад основного матеріалу.** Активне навчання є організацією освітнього процесу, яке спрямоване на повну активізацію навчально-пізнавальної діяльності студентів за допомогою широкого, бажано комплексного, використання як педагогічних (дидактичних), так і організаційно-управлінських засобів [4, с. 17].

Обираючи методи та форми навчання, викладач враховує відведений час на вивчення даної теми, і навіть значимість навчального матеріалу для подальшої навчальної чи професійної діяльності студента. Технологія активного навчання окреслює використання активних методів навчання (метод проєктів, тренінг, моделювання фахових ситуацій, рольові та ділові ігри, проведення «круглих столів», диспутів тощо), орієнтованих на особистість студента, на його активну участь у самовдосконаленні та отриманні якісних та професійних знань й умінь, творче вирішення конкретних проблем.

Одним з активних методів навчання є метод проєктів. Говорячи про цей метод, слід брати до уваги спосіб досягнення дидактичної мети через деталізовану розробку проблеми, яка повинна завершитися відчутним практичним результатом, оформленим тим чи іншим чином. Метод

проектів заснований на ідеї взаємодії та співробітництва здобувачів освіти в ході навчально – освітнього процесу. Він створює умови для розвитку у студента необхідних якостей як автономної, так і соціально – активної особистості, спроможної взаємодіяти в групі та приймати за потреби, відповідальність самому. Це формує умови для соціалізації особистості, виховує професійну та ділову активність. Адже такі якості необхідні студентам, щоб стати справжніми фахівцями. Соціальні ролі, які виконують здобувачі освіти в ході роботи над проектами (лідера, організатора, виконавця, тощо), підготовляють їх до виконання та вирішення складних проблемних фахових завдань у ситуаціях реальної взаємодії.

Метод моделювання конкретних ситуацій являється одним із впливових мотивуючих факторів, бо дає дозвіл обговорювати проблеми, пов'язані з майбутньою професією.

Рольові ігри та ділові бесіди – технологія імітації прийняття управлінських рішень у різних виробничих ситуаціях, відносять до активних методів навчання, бо діяльність здобувача освіти має продуктивний, пошуковий та творчий характер. Ці методи підвищують мотивацію та сприяють активізації навчального процесу, при цьому стимулюють пізнавальні інтереси студентів. Ігровий момент під час заняття сприяє зниженню напруги у відносинах та створенню позитивного емоційного клімату. Позитивним моментом рольових ігор є те, що студенти навчаються самі. Створюючи проєкт, захищають його, при цьому не лише відстоюючи свою точку зору, а й розуміючи та приймаючи думки інших.

Після проведення мозкового штурму та колективного вибору прийому вирішення даної проблеми здобувачам освіти рекомендується ознайомитися зі способом вирішення даного завдання, який реально мав місце. Отже, даний метод навчання сприяє підвищенню вмотивованості до навчання, адже усвідомлення студентами того, що вони не тільки роблять аналіз проблеми, пов'язаної з майбутньою професією, а й обговорюють реальні події, дає змогу їм повірити у свої сили та дає додатковий стимул до навчання.

«Круглий стіл» – одна з організаційних форм пізнавальної діяльності здобувачів освіти, що дає закріпити отримані раніше знання, сформувати вміння позбуватися проблеми, укріпити позиції та навчитися культурі проведення дискусії. Професійні вміння викладати думки у студентів виробляються разом з активним обміном знаннями. Студенти вчаться аргументувати свої міркування, обґрунтовувати запропоновані рішення та відстоювати свої переконання.

Розглянемо деякі методи активізації навчального процесу з сучасних трендів. «Скрайбінг» - це процес візуалізації інформації в реальному часі.

Першочергове завдання цього прийому – вміння донести інформацію у максимально доступному та привабливому для студента форматі. Саме тому створення яскравої картини використовуються різні типи зображень – значки, символи, малюнки, окремі ключові слова (написи, гасла), схеми, діаграми, тощо. Поглянувши на скрайб-візуалізацію, студент повинен відтворити в пам'яті почуте. Перед створенням візуалізацій, окресліть головний зміст, котрий ви плануєте донести до студентів. Це потрібно, щоб через надмірну кількість образів не сховався зміст розповіді.

«Сторітелінг» – це маркетинговий прийом, який використовує медіа-потенціал з метою ефективного донесення інформації через історії та приклади. Навчальний матеріал, який представлений у вигляді захоплюючої історії, сприяє формуванню особистісних якостей, демонструє унікальність уяви кожного студента, дозволяє виявити активність та творчість. Беручи до уваги, що сучасні студенти тривалий час проводять онлайн, реальне спілкування стає мистецтвом, якому треба вчитися. Для цього чудово підходить метод «Сторітеллінг». Сторітеллінгом зацікавлені сучасні педагоги та психологи світу, бо пояснення матеріалу у формі розповіді історій розвиває у здобувачів освіти уяву, логіку та сприяє підвищенню рівня культурної освіти. Сторітелінг може примінятися у будь-якому місці та у будь-який час. Історії дають зрозуміти, як приймаються рішення та будуються стосунки. Саме через обмін історіями, окреслюючи емоційні зв'язки, викладачі та студенти створюють якісні та єдиновірні взаємини.

Таким чином, активні методи навчання дають можливість:

- формувати та розвивати мислення студентів;
- допомагають залученню студентів до вирішення фахових проблем;
- поглиблюють фахові знання, розвивають практичні навички і вміння;
- активізують навчальний процес, спонукають студентів до творчості;
- допомагають прогнозувати та аналізувати результати своєї діяльності, підвищувати рівень самоорганізації.

Слід звернути увагу, що на занятті з використанням активних методів навчання від викладача потрібно більше віддачі та творчості, ніж тоді, коли воно відбувається пасивно, у формі переказу прочитаної інформації чи давно відомих істин. Форми участі педагога у дискусії здобувачів освіти можуть бути різними, але при цьому не нав'язуючи своєї думки. Краще це робити шляхом тонкого управління ходом дискусії через постановку проблемних питань, котрі потребують продуктивного мислення і творчого пошуку істини.

Це можливо тоді, коли педагог озвучує свою точку зору лише в порядку отримання висновків

із висловлювань студентів та аргументованого спростування помилкових суджень. Часто його позиція може співпадати з думками студентів, оскільки вони виникли в результаті викладачів. Але саме такими прийомами можна не просто і не лише спрямовувати змістовну, інтелектуально-пізнавальну сторону обговорення теоретичних питань, а й конструювати загальну продуктивну діяльність, тим самим впливаючи на особистісну позицію студентів, перетворюючи їхню навчальну діяльність на навчально-виховну [2, с. 16].

**Висновки.** Підсумовуючи вище викладене, можна зауважити, що успіх навчання визначається ставленням студентів до самого навчання, їх прагненням до пізнання, усвідомленням і самостійним оволодінням знаннями, вміннями та навичками, їх пізнавальною активністю. Активні методи навчання, на наше переконання, за умов їх творчого застосування перетворюють навчальний процес у творчо-пошукову діяльність, яка позитивно впливає на його ефективність, спонукає до пошуку різноманітних прийомів засвоєння знань. Необхідність активного навчання зумовлена тим, що за допомогою його форм, методів можна досить

ефективно вирішувати цілу низку дидактичних завдань, які важко вирішити за умов традиційного навчання. Навчання повинно будуватися на взаємодії студента та викладача. Щоб воно було ефективним потрібно, щоб зусилля доклали обидві сторони освітнього процесу. Активні методи навчання дають змогу досягти поставлених завдань та сприяють особистісному та професійному зростанню.

### БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України: історія, теорія : підручник / А. М. Алексюк. Київ: Либідь, 1998. 558 с. Астахова В. І. Нові тенденції у соціально-економічному розвитку української вищої школи та завдання управлінської політики Педагогіка та психологія. 2002. № 3. С. 15-18.
2. Гурч Л. М. Впровадження інноваційних педагогічних технологій: вимоги ХХ століття. Проб. та персп. розв. фін. системи України 2003. Вип. 9. С. 151-153.
3. Дичковська І. М. Інноваційні педагогічні технології: [навч. посібник] Київ: Академвидавець, 2004. 320 с.
4. Педагогічні технології. Досвід. Практика : довідник. Полтава : ПОІПОПП. 1999. 376 с.